

ZLATÉ DNI

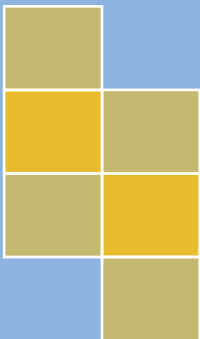
Od Vogastisburgu po Göteborg

MARTIN RUŽIČKA

2009

MARTIN RUŽIČKA

Narodil sa v Bratislave v r. 1981, študoval na Matematicko-fyzikálnej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. V súčasnosti pracuje v ekonomickom sektore. Autor sa zaoberá vývojom prírody a človeka, zaujíma ho história, literatúra a filozofia. Vo voľnom čase sa venuje turistike a športu buď aktívne, alebo ako fanúšik hokeja, amerického futbalu, cyklistiky, tenisu a ďalších športov. Poézia ho oslovila už v detstve, kedy napísal aj prvú báseň a po dlhšej prestávke sa k literatúre vrátil ako autor, ktorého zaujal sylabotonický veršový systém. Námet básnickej zbierky „Zlaté dni“ sleduje líniu historických, kultúrnych a športových mét.

ZLATÉ DNI

Od Vogastisburgu po Göteborg

MARTIN RUŽIČKA

2009

ZLATÉ DNI - Od Vogastisburgu po Gøteborg
Martin Ružička

Korektúry, fotografie, obálka: RNDr. Jana Ružičková, PhD.

Tlač: Tribun EU s.r.o., Gorkého 41, 602 00 Brno, Česká republika, www.librix.sk

Vydané vlastným nákladom autora

© Martin Ružička

Publikácia je voľne šíriteľná na nekomerčné účely

Prvé vydanie

ISBN 978-80-970205-4-5

When the mind imagines its lack of power, it thereby feels the pain.
(Spinoza, Ethics III, 55)

Kedykoľvek si myseľ predstavuje svoju neschopnosť, zarmucuje sa tým.
(Spinoza, Etika III, 55)

[1] Karavána

Prišla franská karavána,
Samuelom zvú jej pána.
„Vitaj Samo v zemi Slávy¹!“
Mladý Slovan ďalej vraví:

„Huni² berú veci moje;
stavajú z nás predné voje.
Naše ťeny majú v zime,
iba boj z nás jarmo sníme.“

Rečie Samo: „podťme spolu,
zabudnite všetku smolu.
Vedel kať dý v starom Ríme:
česť nám nikto neodníme.“

Samo drví hunské rady;
keď to zočí Slovan mladý,
taktieť s vervou šíky kosí,
cítiac v ťilách svieť osť rosy.

Nedá svoje dievča rúče,
hrejú sladko slnka lúče.
Keď sa nebo zaskvie lunou,
oslávime ústup Hunov.

„Ako nikdy sme sa bili,
vďaka tebe Samo milý;
tvojou bude chasač³ svieťa.
vládni u nás ako knieť a.“

¹ Sláva – bohyňa, bájna matka všetkých Slovanov. Motív matky Slávy je tradičným motívom v slovenskej literatúre, rozvíjali ho Ján Kollár (Slávy dcéra), Ján Hollý, Janko Kráľ, Janko Matuška (Nad Tatrou sa blýska), Viliam Pauliny-Tóth, Samo Bohdan Hroboň, Svetozár Hurban-Vajanský a ďalší.

² Podľa Fredagarovej kroniky, ktorá pojednáva o založení Samovej ríše, Slovania sa začali búriť proti Avarom nazývaných Hunmi (Barnovský, M., Benko, J., Čaplovič, D. a kol., 1998: Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I, Národné literárne centrum Bratislava s. 47).

³ chasač – chasa, novotvar

[2] Vogastisburg

Ťijú ť eny menom Berta
v štáte kráľa Dagoberta.
Z franskej ríše prišli správy,
ť e je náš ľud príliš dravý.

Austrázijský⁴ Frank čo tiahne
neuviazne v rieke, bahne.
Vidí sídlo Vogastovo,
pred stojac ním rečie slovo:

Naše vojská svetu vládnu,
otvor Vogast bránu hradnú.
Kľakni ako sluha pravý,
zahas v hrudi ť iaru lávy.

Vogast ten sa len tak nedá,
nie je labuť, ani Léda⁵.
Smelo hľadí, veľmož Slávy⁶,
hlasom pevným takto vraví:

„My sme ríša vládca Sama
všade vôkol dobre známa.
Ešte stoja naše múry.
Myslíš, ť e nás čosi súri?

⁴ Austrázia – územie Franskej ríše. Hlavným mestom boli Méty. Mapu možno nájsť na nasledujúcej adrese: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Frankish_Empire_481_to_814-en.svg.

⁵ nie je labuť ani Léda – použité vo význame „nie je pochabý ani poddajný“. Léda bola manželkou spartánskeho kráľa Tyndarea, matkou Heleny trójskej, Clytemnestrý, Castora a Polluxa. V ten istý deň ako počala deti od svojho manžela ju zviadol Zeus v podobe labute. Výklad, ktoré deti boli čie, nie je jednotný. Zvyčajne sa Helena a Pollux uvádzajú ako deti Dia, Castor a Clytemnestra ako deti Tyndarea. Léda s labuťou je tradičný renesančný motív. V poézii zvyčajne vystupuje Léda ako symbol pôvabu, tu však zvedená Léda symbolizuje poddajnosť. V hovorovej slovenčine sa vyskytuje výraz „nebud' labuť“ na označenie pochabého správania. V tomto význame je „labuť“ použitá aj v tento básni, antický a renesančný motív by tento obrat mali zbaviť hovorovosti a neformálnosti.

⁶ veľmož Slávy – slovanský veľmož

Nie sme ako kupec v kráme,
my sa len tak nepoddáme.
Vedel kať dý v starom Ríme:
česť nám nikto neodníme.“⁷

„Svorní sme sťa farby dúhy,
predsa svitol nám deň druhý.
Včera byť mal náš deň čierny,
my sme však tu, mocní, verní.“

„Nám už svitlo ráno tretie,
moť no ťa to značne mätie.
Ešte drť ia naše múry;
komuť e sa vojsko búri?“

Na deň tretí znenazrady,
preriedené franské rady,
ozlomkrky beť ia z mely,
najviac beťí ten čo velil.

Vyšiel Vogast, s kludom vraví:
„Zvíťazil dnes môj ľud dravý.
Frank tu nechal vozy, šiatre,
bude slávnosť, dnes pri vatre.“⁸

Austrázijci, tí sú slabí,
nebojújú ako Švábi.⁹
Nemám pre nich pocty, kvety;
počuť o nás budú Méty!“¹⁰

⁷ Tento istý verš je použitý aj v básni Karavána. Vogast prevzal Samove myšlienky a v obdobnej situácii ich šíri medzi svojimi ľuďmi.

⁸ O bitke pri Vogastisburgu pojednáva Fredegarova kronika.

⁹ Samovu ríšu napadli tri voje – Švábi (Alemáni), Longobardi a Austrázijci. Švábi a Longobardi víťazili a brali mnoho zajatcov, zatiaľ čo Austrázijci utrpeli porážku pri Vogastisburgu.

¹⁰ Počuť o nás budú Méty – Po víťazstve pri Vogastisburgu Samova ríša napádala pohraničné oblasti Franskej ríše. Útok na hlavné mesto by nebol rozvážny, ale obyvatelia Mét o útokoch Slovanov vedeli.

[3] Wilhelm a Engelschalk

V roku 870 obsadili Frankovia Veľkú Moravu. Správcami okupovaného územia sa stali markgrófi Wilhelm a Engelschalk¹¹.

(Veľká Morava)

Zhasli oči Rastislava,
Komu teraz patrí sláva?
Dáka sova do tmy húka,
naše dievča posúch vaľká;
uväznili Svätopluka,
pre Wilhelma, Engelschalka.¹²

Zdobievala viera číra,
vznešeného Slavomíra¹³.
Lenť e meče nenahradí,
ťiadna knižka, šnúrka, skalka¹⁴;
zobrať chceme Frankom hrady,
na Wilhelma, Engelschalka!

(Franská ríša)

Svätopluk je plný sily,
prečo sme ho uväznili?
Snáď nám ušli pravdy známe,
nech je voľný ako alka¹⁵.
S ním aj vojsko posielame
pre Wilhelma, Engelschalka.¹⁶

¹¹ Engelschalk [čítaj: Enelšalk]

¹² V roku 870 Svätopluk uzavrel spojenectvo s Frankami. Kráľa Rastislava, ktorý sa ho snažil usmrtiť, vydal Frankom, tí Rastislava uväznili a oslepili. Neskôr Frankovia obvinili Svätopluka zo zrady a taktiež ho uväznili. Následne sa správcami Veľkej Moravy stali Wilhelm a Engelschalk.

¹³ Slavomír – kňaz, ktorý pochádzal z toho istého rodu ako Rastislav a Svätopluk. V roku 871 viedol povstanie voči Frankom.

¹⁴ šnúrka, skalka – ruženec

¹⁵ alka – morský vták

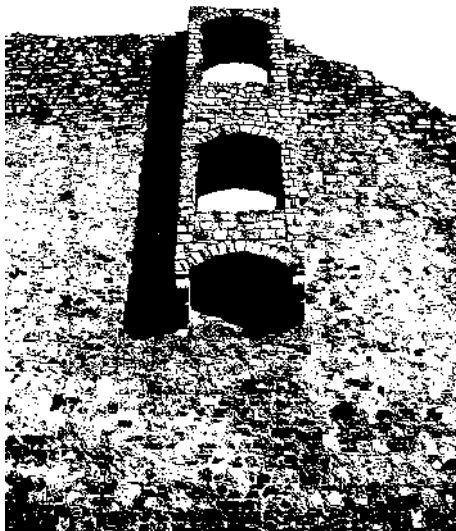
¹⁶ V roku 871 Frankovia Svätopluka zbavili obvinení a postavili na čelo vojska, ktoré malo potlačiť vzburu Slavomíra.

(Veľká Morava, sály hradiska Dowina)

Zrada Sväťo, tá nás týra,
znelo slovo Slavomíra.¹⁷
Nemáš Slávo v ničom miery,
ťi zas cnostne ak' Vestálka¹⁸,
Chcel Frank veriť, tak mi verí:
Na Wilhelma, Engelschalka!

(Veľká Morava, pred hradiskom Dowina)

Tam kde stoja naše valy,
sme tých Frankov rozmetali.
Večer nech sa kať dý zdobí,
dievča nám už posúch val'ká,
No chystajme najprv hroby
pre Wilhema, Engelschalka.

¹⁷ Podľa ľudských análov Svätopluk „vošiel do starobylého hradu Rasticovho“ (Barnovský, M., Benko, J., Čaplovič, D a kol., 1998: Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I, Národné literárne centrum Bratislava s. 61). Staršie záznamy naznačujú, že mohlo ísť od Dowinu, niektorí toto hradisko stotožňujú s Devínom.

¹⁸ Vestálky – kňazky v starom Ríme, boli povinné zachovávať panenstvo.

[4] Svätoplukova ríša

(okolo r. 850)

Mladý posol vošiel dnuhá.
Z vôle kráľa Rastislava
mocná Nitra ver sa stáva
panstvom nášho Svätopluka.

(r. 868 – 869)

Franský kováč meče kalí.
Vojsku, ktoré prešlo míle,
premohutnej franskej sile
kráľ a kniež a vzdorovali.

(r. 870 – 871)

Frank si opäť rukáv súka,
znovu stojí v plnej sile;
prišli ozaj ťať ké chvíle –
aj pre nášho Svätopluka.

Udivený Rastic húta:
zradcu Nitra, čaká dýka;
kniež a cíti zámer strýka –
Rastislava zovrú putá.

Dáka sova do tmy húka.
Zhasli oči Rastislava,
komu teraz patrí sláva?¹⁹
Väznia už aj Svätopluka.²⁰

Potlač vzburu Slavomíra!
Zbav nás všetkej jeho zloby.
Nech nás opäť vavrín zdobí
nech nám znovu zahrá lýra²¹.

¹⁹ r. 870

²⁰ r. 871

²¹ Vavrín zdobí – prenesene, olympijských víťazov v starom Grécku zdobieval vavrínový veniec. Lýra bola u starých Grékov obľúbeným hudobným nástrojom.

Prikrátko vám lýra hrala.
Nečelíte veru ovci,
bud' te zbohom Wilhelmovci²²;
opäť máme svojho kráľa²³!

(r. 872 – 874)

Frank čo nás chcel vidieť v dyme,
rok za rokom stráca vieru.
My však chceme roky mieru,
preto tribút zaplatíme.²⁴

(r. 874 – 882)

Dobre vedia v našom sneme:
Svätopluk má bystrosť rysa.
Koria sa mu Visla, Tisa.²⁵
To nie je kráľ, ktorý drieme.

(r. 882 – 884)

Náš kráľ srdcom nezostarol,
Wilhelmovcov mladých bije –
pripojenie Panónie
schválil mu aj Tučný Karol.²⁶

(r. 888 – 893)

Získal kráľ náš zeme hojné,²⁷
uť sme Frankom rovní v boji;
mocný stavec v poli stojí,
drťí sa aj v tejto vojne.²⁸

²² Wilhelmovci, Wilhem II a Engeschalk I boli synmi Wilhelma I, po ktorom prebrali titul markgrófov východnej marky (dnešné Rakúsko). Po ich smrti sa markgrófom východnej marky stal Aribo, ktorý však nebol potomkom Wilhelma I. Rod Wilhelmovcov teda stratil dedičný titul markgrófov.

²³ Svätopluka

²⁴ Mier s Franskou ríšou bol uzavretý v roku 874.

²⁵ Svätopluk využil mier s Franskou ríšou k dobytiu okolitých Slovaných krajín, v rokoch 874 až 882 postupne dobyl Visliansko, Zátisie a možno aj Sliezske.

²⁶ V roku 882 sa Wilhelmovci, potomkovia markgrófov, čo zahynuli v r. 871 počas ťaženia na Veľkej Morave, pokúšali získať späť pre svoj rod titul markgrófov. Markgróf Aribo sa však spojil so Svätoplukom, ktorý mu pomohol poraziť Wilhelmovcov. Svätopluk v rokoch 893 a 894 získal Panóniu, územie Arnfula Korutánskeho, ktorý Wilhelmovcov podporoval. V roku 894 sa stretol Svätopluk s Karolom Tučným, vládcom Východofranskej ríše v rokoch 882 – 887. Karol Tučný potvrdil Svätoplukovi zisk Panónie a uzavrel s ním mier. Svätopluk uzavrel v roku 885 aj mier s Arnfulom Korutánskym, ktorý neskôr zosadil Karla Tučného a stal sa východofranským kráľom.

²⁷ 888 – 890 Čechy, Lužica

²⁸ V rokoch 892 a 893 viedol Arnful Korutánsky za podpory starých Maďarov vojnu proti Veľkomoravskej ríši. Svätopluk však útoky odrazil.

[5] Matúš Čák

Veľmož i z Kysaku,
duše vraj čierne sú – jak sadza.
Pomoc nám voľáku
odváť ne Matúš Čák privádza.

On vedie voj rázne;
nám všetkým sladko sa usína.
Za činy víťazné
Čák Matúš nech vládne z Trenčína.²⁹

Čák berie dediny,
dobýva – aj hrady. Od Váhu
po Tatry jediný
on je pán. Premárnil kráľ snahu.

Útoky ustojí
Matúš Čák Trenčiansky; on mestám
práva dá; po boji
prevraví: “odbojných potrestám.”

Pod jeho vedením
slovensky vraví zem Matúša.
Uhor je rodený –
leť naše slová sú – aj duša.

²⁹ R. 1290 bojoval kráľ Ondrej III, proti veľmožom z Kysaku, ktorí patrili medzi najvplyvnejších veľmožov v krajine. Matúš Čák viedol predný voj kráľovskej armády. Za tento úspech udelil kráľ Čákovi Trenčiansky hrad. Čák neustále zväčšoval svoju moc a bol aktívny v boji o trón, ktorý nastal v roku 1301, po smrti kráľa Ondrej III. Nakoniec sa Čák úplne vymanil spod kráľovskej moci.

[6] Krupina

(12. – 13. stor.)

Niet po baniach slychu, vidu,
ťaṭari sa veru zidu.
Prichádzajú z Nemiec³⁰ hűfne.
Či si na nás niekto trúfne?

(16. – 17. stor.)

Turek plieni v našom zrube,
berie hrady vojská rube.
Dobyť naše bane túť i,
hotujte sa dobrí muť i!

Liptáci aj Oravania
pomáhajú naším baniam.
Postavili mocné valy,
nie sme vôbec duchom malí.

Naša zem má mocných synov;
na vartovke nad Krupinou³¹
sústredene stráť ca hľadí,
vzplanul oheň na Čabradi.

Pozná stráť ca tie signály,
kladie oheň, z dela páli.
Tak sa signál šíri stále,
vojsko Turkov nie je malé.

Nehľadajme zmysel v bytí,
nech sa kať dý zbrane chytí.³²
Nech sa stane čo sa stane,
ubránime naše bane!

Boli Turci plní sily,
no Krupinu nedobili.
Darmo zúri mocný paša,
nepatrí mu baňa naša.

³⁰ Nemiec – Nemecka

³¹ Vartovka – strážna veža. Vartovka nad Krupinou doposiaľ stojí.

³² Porovnaj 4. strofu Nad Tatrou sa blýska.

[7] Banská Štiavnica

(12. – 13. stor.)

Dobývajú zlaté ťily;
napriek kať dej tvrdej rane
na svah strmý postavili
mesto, v ňom sú zlaté bane.

(16. – 17. stor.)

Turek brúsi jatagany³³,
berie pušku, salvu páli.
Chce sa zmocniť našich baní,
dediny sa mnohé vzdali.

Nás však Turek neohúri,
veď sme taktiež mocní, draví.
Postavíme nové múry,
nastúpime pod zástavy.

Dorástol si po vrch meča³⁴,
bi sa junák teda stále,
či je krásne, či je nečas;
nehceme to, čo je malé.

Otvárajte zbraní sklady!
Hákovnice³⁵ nabíjajte,
berte šable, organ³⁶, brady³⁷!
Nepatríme k slabej fajte.

Vydrť ali naše vojská,
Turek tiahne teraz k Viedni.
Čaká tam ho aj kráľ Poľska³⁸,
Turka stihol osud biedny.

³³ jatagany – turecké šable

³⁴ dorástol si po vrch meča – do výšky cca 160 cm. Súčasťou náboru bolo aj skúmanie výšky branca pomocou meča, ktorý bol dlhý približne 160 cm. Vojak musel byť aspoň tak vysoký ako tento meč.

³⁵ hákovnica – jednohlavňová puška

³⁶ organ – sedemhlavňové delo

³⁷ brada – dvojhavňová puška

³⁸ kráľ Poľska – Ján Sobiesky, v roku 1683 prišiel na pomoc Viedni, na ktorú zaútočili Turci.

Tiahnu naši velitelia,
na Ostrihom, Jáger, Budín³⁹.
Umne vojskám našim velia,
Turek juť nou cestou blúdi.

³⁹ Ostrihom, Jáger, Budín – miesta významných tureckých posádok na území Uhorska.

[8] Matej Kornel Hell

Sťažujú sa mocné rody,
bo je v štôľňach veľa vody.
Napriek všetkej veľkej snahe,
čerpanie je príliš drahé.

Veď nám ešte svitnú zore!
Postavíme tajchy hore
nech prúd vodný pohne stroje;
sprístupníme bane svoje.

Pomoc kráľa už je istá,
Matej Kornel nákres chystá;
nezameria lepšie iný
sťa Samuel Mikovíny⁴⁰.

Prosperujú naše bane,
stroje bežia, pozri na ne.
Spodnej vody nie je málo,
Hell však spravil čo sa dalo.

⁴⁰ Mikovíny, Samuel – inžinier, zememerač, kartograf, pedagóg a polyhistor. Spolupracoval s M. K. Hellom a M. Belom, bol rodinným priateľom rodiny Segnerovcov.

[9] Jozef Karol Hell

Hrud' otca právom vzdúva pýcha,
bo synov múdrych, mocných chová.
Max⁴¹ hviezdám patrí, pre ne dýcha,
stroj Jozef skúma, zas a znova.

Zná Jozef čo je voda divá,
svoj nápad rozoberá v duchu.
Chce vodný stípec využiť vať
uť vychytáva kať dú muchu.

Zriem, dostupná si štôľňa moja!
Stroj nový máme, čerpá do dna.
Ty nesmierny si, výkon stroja!
Uť zmizla všetka voda spodná.

⁴¹ Max – Maximilián Hell, astronóm svetového významu.

[10] Ján Andrej Segner

Otec má mlyn, peniaz zlatý,
voda silu tají.
Hľadá Janík na Karpaty,
sediac pri Dunaji.

Sčíta ľahko kať dú sumu;
riekol Mikovíny:
„Máš ty chlapče veľa umu,
pridaj ešte driny.“

Našiel v sebe presnosť Skýta⁴²,
koná s pevnou vôľou.
Hydrauliku vypočíta
tvoriac nové kolo.

Chváli Euler jeho činy,
koleso sa točí.
Vývoj kola do turbíny,
tušia múdre oči.

⁴² Skýti – Iránske kmene, výborní lukostrelci

[11] Ponad Dunaj

Inšpirácia⁴³:

1. Janko Kráľ, Jarná pieseň
2. Janko Kráľ, Duma Bratislavská
3. Svetozár Hurban-Vajanský, Trochej a jamb
4. Svetozár Hurban-Vajanský, Kykymora (Zo zbierky Tatry a more, časť Sny)
5. Pavol Országh Hviezdoslav, Letorosty I, báseň č. 3
6. Janko Kráľ, Zakliata panna vo Váhu a divný Janko
7. Všeobecne: Básne Štúrovcov, Vajanského a Hviezdoslava

Hatali páni Dunaj márne,
vzbudili národ piesne jarné.
Slobodne orly Tatier hniezdia.
Hľa, dvojkriť pri únie hviezdach.

Tu, na námestí Hviezdoslava,
sa servíruje jemná káva.
Pred hlavnou bránou Carltonu
cítíme svieť u jarnú vôňu.

Pri práci vidno majstra pera,
snáď zvitok zdobí časomiera.
No moť no skladá jamb či daktyl,
ť iaľ nepoznáme presné fakty.

My máme slová, ktoré driemu,
riecť básnikovi slovutnému.
„Ťa zdobil talent Horácia,
vť dy pevná bola tvoja šija.

Pridobre znal si ľudské muky.
Zdobila teba svieť osť lúky.
Mohutná hora z veršov dýcha.“
Uť doprajme mu teraz ticha.

Kráčajme ďalej s pevnou vierou
tým naším mostom bez pilierov.
Sprav teraz hlavou pohyb malý,
Čoť e to vidno vľavo v diali?

⁴³ Báseň nadväzuje na tvorbu dvoch generácií básnikov 19. storočia. Dej sa však odohráva na jar roku 2009, opisuje cestu skupiny ľudí z Hviezdoslavovho námestia cez Nový most do sadu Janka Kráľa. Sochy Hviezdoslava a Janka Kráľa sprítomňujú týchto básnikov, umožňujú skupine, aby sa im počas cesty prihovorila. Príloha 1 obsahuje komentáre a vysvetlivky k tejto básni.

Nábreť ie pána Vajanského,
hrdinu rodu slovenského.
S cisárskym vojskom tiahol k moru,
tam v boji skolil Kykymoru.

Vajanský spolu s Hviezdoslavom
záľubu mali v jambe dravom.
Tak našiel domov pod Tatrami,
verš divý, krásny, svetoznámy.

Ó prenádherné našej reči,
to zlaté puto vaše svedčí.
My taktieť verše zaviať eme,
nech vstanú sily tejto zeme.

Ideme našou cestou ďalej,
za mostom rastie Kráľa alej.
Povestný Dunaj tečie dolu.
Či máme všetci pevnú vôľu?

Sme ozaj zástup na mohyle?
Či bolo všetkým našim milé,
že národ získal voľnosť alky?
Čo ukrývate svetské diaľky?

Pšť! Stíšme naše pochybnosti
a budme chvíľu plní cnosti.
Veď pridlho sa Slovač bála,
dnes potešíme nášho Kráľa.

„Čuj Janko našu pieseň jarnú,
odkliali my sme váť sku pannu.
Zazneli o nás chváli samé,
víťazne z mohýl vychádzame.“

Uť prešli časy divných Jankov.
Nech váť ska panna zrovná manko!
Tak poďme ďalej dnešné esá,
za striebrom, zlatom vydáme sa.

[12] Aurel Stodola

Veľký výkon má stroj Wattow.
Skúsme teraz spôsob iný,
pusťme paru do turbíny,
vravel Aurel, druhý z bratov.⁴⁴

Kde sú sladké časy mieru?
Aurel sa už chytá pera.
Chvália dielo konštruktéra,
protézy sa zídu veru.⁴⁵

Znejú slová Einsteinove:
„Naučil ma Aurel veľa;
mám ho teraz za priateľa
stále túž i poznať nové.“⁴⁶

⁴⁴ Aurel Stodola, ktorý od roku 1892 pôsobil na vysokej škole technickej v Zürichu, položil základy projekcie a stavby parných a spaľovacích turbín.

⁴⁵ V roku 1915, počas 1. svetovej vojny, Aurel Stodola v spolupráci s Ferdinandom Sauerbruchom, skonštruoval pohyblivú umelú ruku.

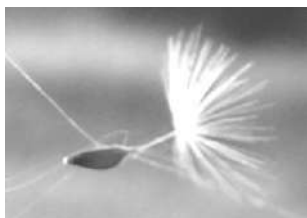
⁴⁶ Stodolov žiak a neskôr priateľ, Albert Einstein napísal článok pri príležitosti Stodolových sedemdesiatych narodenín.

[13] Štefan Banič

Prácu stratil za postoje,
inde hľadá šťastie svoje.
Z mora vánok tíško vanie,
na tie brehy Pensylvánie.

S konštrukciou kolo hrude
dneska Banič skákať bude.
Našiel pevnú v sebe vôľu,
z veľ iaka sa díva dolu.

K zemi padá ladne, lento⁴⁷,
sa mu zdaril pokus tento.
Berte padák všetci z letky!
Zem je tuhá, vzduch je riedky.

⁴⁷ lento – pomaly

[14] Prvé zlato

Na štarte v ruke s pádlom čaká,
má rieka v sebe divosť draka.
Sedemnášť má on iba rokov,
leť vôbec niet v ňom strachu okov.

Lod' riekou dole už sa rúti,
ver letí s'aby na peruti.
Sú prúdy zradné, pozor na ne,
stred našla loďka v kať dej bráne.

Hrud' víťaza sa blyští zlatom,
on spravil radosť rodným bratom.
Už zvedel Zeus Olympie,
ť e Sláva vstala, dýcha, ťi je⁴⁸.

⁴⁸ Zeus (genitív Dia, datív Diovi atď.) je najvyšším z olympských bohov, jemu boli zasvätené Olympijské hry. Súčasná slovenčina pripúšťa aj tvary Zeusa, Zeusovi atď.

[15] Göteborg

Hľadí plavá švédka dcéra
jak sa Slovač k boju zberá.
Na tabuli svietia nuly,
práve padlo prvé buly.

Naše družstvo z diaľky rátam:
Bača, Országh, Bondra, Šatan.
Doladíme naše tóny
aj dvojicou z Arizony⁴⁹.

Správa vniesla sladkú vôňu:
príde medveď od Bostonu⁵⁰.
Morské vody ešte taja
ťe k nám prídu králi dvaja⁵¹.

Komu patrí za to vina,
ťe nik dobre nespomína
na jazero veľké, slané⁵²?
Čo sa má stať, nech sa stane!

Chcú náš postup vidieť v rove⁵³
mocné listy javorové⁵⁴.
Sú to majstri svojej školy,
umne dali nám dva góly.

Nie sme obeť v tejto dráme,
my sa len tak nepoddáme.
Nech si kať dý priestor čistí,
zametieme v tomto lístí.

Bondra vôkol pásma krúť i,
choďte cloniť dobrí muž i!
Páli strelou vychýrenou,
mení skóre pred sirénou.

⁴⁹ dvojicou z Arizony – M. Handzuš, L Nagy, v roku 2002 hráči Phoenixu Coyotes. Hráči, ktorí vypadli z play off postupne posilňovali naše družstvo.

⁵⁰ medveď od Bostonu – J. Stümpel, v roku 2002 hráč Bostonu Bruins

⁵¹ králi dvaja – Ž. Pálffy, L. Višňovský, v roku 2002 hráči L. A. Kings

⁵² na jazero veľké slané – na olympiádu v Salt Lake City

⁵³ rove – hrobe

⁵⁴ listy javorové – Kanada, štvrťfinálový súper

Vyletela Slovač hravá,
Šatan strelou vyrovnáva.
Pálffy nahrá, Bodra strieľa,
jasá naša junač smelá.

Kanaďanka márne jajká,
hore stúpa naša vlajka.
Z diaľky našich ktosi ráta:
Bondra, Stümpel, Pálffy, Šatan.

Myšlienka ho zarazila:
skade vzišla hráčov sila?
Boli kedys' malé deti,
čas ten občas rýchlo letí.

Mali talent, túť bu zlatú,
no tieť značnú pomoc štátu.
Tréning, výstroj mali vtedy
korčuliari extratriedy.

Doma však by stagnovali.
No keď padli temné valy,⁵⁵
nadobudli rozlet vtákov,
mohli hrať za veľkou mláskou.

Ťe talenty často driemu?
Nech len čelia najlepšiemu.
V NHL sa naši milí,
v diamanty vybrúsili.

Slovač uť sa k boju zberá;
svojim fandí švédska dcéra.
Na tabuli svietia nuly,
práve padlo prvé buly.

Tri korunky⁵⁶ vyrazili,
skórovali v tejto chvíli.
Hrajú za nich hviezdy známe,
uť dva nula prehrávame.

Na súboje máme vlohy,
vymetieme hriska rohy.
Nie sme ako kupec v kráme,
my sa len tak nepoddáme.

⁵⁵ Padli temné valy – železná opona, Berlínsky múr. Všeobecne: rozpad východného bloku.

⁵⁶ Tri korunky – Švédci, semifinálový súper

Országh na lavici trestu
sedí; bráňme k bráne cestu!
Hľa už skáče naspäť do hry,
teraz by sme udrieť mohli.

Pálffy nahral Országhovi,
spoza chrbta Švéd puk loví.
Sú ver tvrdé mantinely,
ľad je chladný, celý biely.

Na tom ľade leťí Šatan –
nevie: čujem, dýcham, hmatám?
Postavil sa, trikrát sláva,
skáče do hry, vyrovnáva.

Švéd nám smrťou v predĺžení
hrozí; všetko Lašák mení.
Fantastický zákrok robí,
nenastanú smútky doby.

Hodiny čas stále menia,
je tu koniec predĺženia.
Príde nájazd v tejto hale
čo rozhodne o finále.

Nebojí sa Lašák Švéda,
nie je labuť ani Léda⁵⁷.
Z oboch družstiev dvaja stonú,
trafili sa do betónu.

Zná hoc Näslund kľučky skvele,
nedostal sa vôbec k strele.
Za hokejkou zákrok snový,
ďakujeme Lašákovi.

Ťigo Pálffy, líška hravá,
chladnokrvne gól dnes dáva.
Lašák nájazd chytá kľáčky.
Puk si zgúľa do lapačky.

⁵⁷ Nie je Labuť ani Léda – Použité vo význame „nie je pochabý ani poddajný“. Podobný verš sa vyskytuje aj v básni Vogastisburg. Používanie rovnakých veršov z týchto básní vytvára most cez minulosť – druh súperenia sa síce mení s dobou, ale morálne vlastnosti víťazov zostávajú rovnaké.

Lintner sa už dostal k slovu,
gól má prichuť postupovú.
Fanúškovia kričia stále
že sme prešli do finále.

Tam nás čaká medveď ruský,
s hráčmi čo sú ako lusky.
Na dubisko mocné⁵⁸ vzhliadni,
korčuliari tam sú ladni.

V Göteborgu padlo buly
na tabuli svietia nuly.
Ihneď prišla šanca čistá,
Višňovský sa k paľbe chystá.

Vzbudili sme sily známe,
vedenia sa ujímame.
Forčekuje Slovač smelá,
opäť raz gól Bondra strieľa.

Čuduje sa medveď ruský
ako padli tie dva kúsky.
Hoc je Rusko tuhá káva
na tri jedna Šatan dáva.

Dubisko si mocné vskutku.
Či nám chystáš dobu smútku?
V strednom pásme padne buly,
trojky svietia na tabuli.

Nie sme obeť v tejto dráme.
Hor sa, keď sa zápas láme!
K zlatu vedie cesta úzka,
odstúp nabok medveď z Ruska!

Chceme trofej v delfskom chráme,
my sa len tak nepoddáme!
Pálffy ide útok ťahá,
daromná je ruská snaha.

Pálffy nahral, Bondra strieľa,
„gól“ už reve Slovač celá.
Na striedačke vidia muži:
sa čas Rusom riadne už i.

⁵⁸ Mocné dubisko – Rusko, prevzaté z predspevu Kollárovej Slávy dcéry
http://zlatyfond.sme.sk/dielo/142/Kollar_Slavy-dcera/1.

Hlinka opäť vyhral buľy,
von sa majstri vyhrnuli.
Ligocú sa cenné kovy,
nastal ošiaľ medailový.

Na letisku v Bratislave,
radosť sviät u cítiť v dave.
Naši chlapci rýchli, smelí,
naspäť domov prileteli.

Veľké ste vy zviadli boje,
svorne tiahnuc voza oje.
Prenádherný hokej hráte.
Ďakujeme za dni zlaté.

[16] **Blažené ostrovy**

Diváci pomaly
smejú sa pod fúzky –
dievčatá zdolali,
Švajčiarky, Francúzky.

Redaktor športový
slovenské dievčatá
radostne osloví
k najlepším zaráta.

Už je čas hotový;
odvahu piráta!
Kanárske ostrovy
vítajú dievčatá.

Najlepšia, bez mála,
slovenská jednička,
nervózne začala,
nik ju tu nehýčka.

Stav nula ku jednej
putuje do sveta;
no v hre dňa poslednej,
zrovnala Ťaneta.

Daniely údery
sú znovu perfektné.
Zas plná dôvery,
víťazí efektne.

Nastúpi Ťaneta,
ťivotnú formu má.
Talianku rozmetá,
zbytočne nedumá.

Španielka Conchita⁵⁹,
dvojky sa nebojí,
s mrštnosťou hobita,
vít'azí po boji.

Predloží Daniela
talentu dôkazy,
vloží sa do diela,
poľahky vít'azí.

To jej tvár poslala
raz lodí zástupy.⁶⁰
Súperka nemalá
proti nej nastúpi.

Bojujú do sýta,
nakoniec, naveľa,
nestačí Conchita,
vít'azí Daniela.

Arantxa⁶¹ presmutná
dostala kanára;
vít'azstvo vychutná
Ťaneta bujará.

Zmenil sa od vlani
fanúšik nestály;
Arantxu pohaní,
slzy jej zostali.

Euterpé⁶² zapeje
nadšene do sveta –
tešia sa z trofeje
Daniela, Ťaneta.

⁵⁹ Conchita [čítaj: Končita]

⁶⁰ To jej tvár poslala raz lodí zástupy – prirovnania Daniely Hantuchovej k Helene trójskej

⁶¹ Arantxa [čítaj: Aranča]

⁶² Euterpé – múza hudby

[17] Zeus a Aténa

Len húkaj Aténina sova!
Hry v Grécku konajú sa znova.
Tam junač prišla rúča, divá.
Aj Zeus uprene sa díva.

„Hľa deti Slávy tuná stoja.
Keď Perún drieme, dcéra moja⁶³,
ja nabudím ich hromu bleskom⁶⁴,
im ť ehnať v tvojom štáte mestskom⁶⁵.“

Má zlato podtatranská deva,
čo v rukách našla elán leva.
Náš Castor, Pollux⁶⁶ plní sily,
dnes zlato svoje obhájili.

Keď tretie zlato vzala jury⁶⁷,
na stupne prilbu postavili.
Ste hrdinami tejto doby,
vás právom sieti vavrín zdobí⁶⁸.

⁶³ Dcéra moja – Aténa, zrodila sa z Diovej hlavy (Hesdios, Theogony, preložil Richard S. Caldwell, Focus Classical library, lines 924 – 926).

⁶⁴ Sám povzbudím ich hromu bleskom – porovnaj druhú strofu Nad Tatrou sa blýska

⁶⁵ V tvojom štáte mestskom – v Atike s hlavným mestom Atény. Olympijské hry v roku 2004 sa konali práve v Aténach.

⁶⁶ Castor, Pollux – synovia Lédy, bratia Heleny trójskej. Po Castorovej smrti požiadal Pollux otca či by nemohol bratovi venovať polovicu svojej nesmrteľnosti. Zeus súhlasil a obaja bratia boli vyzdvihnutí na nebesia ako súhvezdie blížencov. V tejto básni Castor a Pollux predstavujú našu posádku, súťažiacu v kategórii C2.

⁶⁷ jury [čítaj: žiri] – komisia rozhodcov. Ide o slovo francúzskeho pôvodu, preto je výslovnosť písmena r menej výrazná ako v slovenčine

⁶⁸ Vavrín zdobí – doslovne aj prenesene. V starom Grécku víťazov zdobil vavrínový veniec. K tejto tradícii sa na olympiáde v Aténach vrátili. Prenesene sa vavrínový veniec používa na označenie víťazstva.

[18] Zlatá rieka

Roky vedia v istej rade:
podnikavým praje šťastie.
Trénujú však svoju mládež,
v roku draka, v roku svine –
sám ťe talent nevyrastie,
dobre vedia všetci v Číne.

Preto najviac zlata ťe ali.
Len ťe divo tečie rieka,
nie je ako kryté haly;
bratia ktorí zvíťazili,
v Sydney ba aj v kraji Gréka,
znovu prišli plní sily.

Podtatranská šampiónka
opäť našla elán leva.
Prvý víťaz vyšiel vonká,
čakal dlhých dvanásť rokov.
Jemu takto rieka spieva:
vyzvi pane mocných sokov.

Čujte dobre moji milí,
jak sa šíri miestnym davom:
ťe tri zlaté vylovili,
šampióni zlatej rieky.
Hymna naša zaznie právom,
za víťazstvá – duše lieky.

[19] Dominik a Dominika

Dovoľ nech zas nastúpime!
Dvakrát sme tu našli šťastie.
Dominika mladá rastie;
zas je talent v našom tíme.
Holandského nechcem strýka⁶⁹,
vidno z očí Dominika.

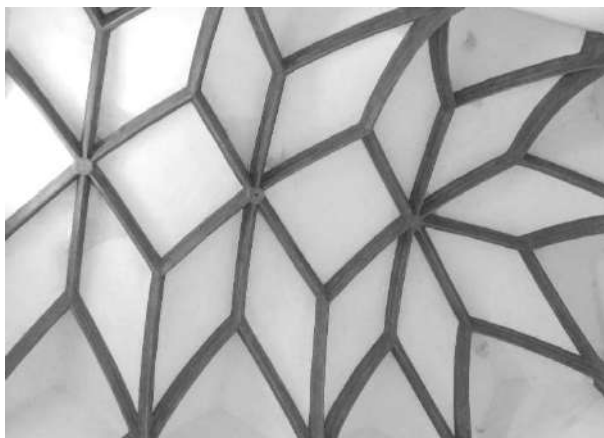
Austrália sa teší z leta.
My Perth máme v našej mape;
zabojovať v Hopman cupe,
chystajú sa hviezdy sveta.
Zápolenie tieť sa týka,
Dominiky, Dominika.

Ameriku porazili,
hrajú silou vybjíjanou –
neboja sa Austrálčanov;
máme bod od našej víly.
Hewitt čo má silu býka,
predsa zdolal Dominika.

Štvorhra k našim skláňa váhy,
Nemec taktieť prehru troví,
veľký zápas finálový,
ovocím je našej snahy.
Štatistiky čo sa týka,
berie výhry Dominika.

⁶⁹ Holandský strýko - z anglického Dutch uncle. Angličania a Holanďania dlhodobo súperili v námorných vojnách. Následne sa v angličtine ustálilo viacero idiómov, začínajúci „Dutch“ teda holandský. Toto označenie dávalo nasledujúcemu slovu punc nepravosti. V slovenčine je najzaužívanejšia holandská dražba (dutch auction), teda dražba pri ktorej cena postupne klesá, namiesto toho, aby stúpala. Holandský strýko (Dutch uncle) symbolizuje človeka, ktorý neprestajne hľadá na dotyčnom chyby. Dominik Hrbatý, ktorý vyhral Hopman Cup spolu s Danielou Hantuchovou, opakovane presviedčal organizátora turnaja, aby znovu pozval naše družstvo.

V prvej dvojhre tiež tak bolo.
Nastupujú k boju muž i.
Safin márne zdolať tú i
bojovníka kať dým cólom.
K výhre naša Dominika,
povzbudila Dominika.

[20] Štvrtá reč

Prvá reč⁷⁰ – Thukidides, História Peloponézskej vojny 1.139 – 1.144

Druhá reč – Thukidides, História Peloponézskej vojny 2.34 – 2.46

Tretia reč – Thukidides, História Peloponézskej vojny 2.59 – 2.64

Poznámka: Dej básne sa odohráva na jar roku 2009. Napriek tomu je ústrednou postavou stratég Perikles, obyvateľ ríše mŕtvych.

(Pod modrou oblohou)

Čujte zvuky barytónu:
„Skončila sa zima desná.
Matka víta Persefonu⁷¹,
opäť prišla naša vesna⁷².“

(Hádova ríša⁷³)

Polia bleskom poť ehnané,
Elyzejské polia⁷⁴, rovy
dobré na vás odmieňame;
Hádes vraví k Periklovi:

„Ty vek zlatý Aténčanom
priniesol si silou leva.
Bol si jasným mora pánom;
vode vládli lode z dreva.

⁷⁰ Thukidides bol Aténsky generál a historik, v jeho Histórii Peloponézskej vojny sú uvedené tri Periklove reči. Na úvod básne sú uvedené aj čísla kapitol, v ktorých sa tieto reči nachádzajú. Mnoho užitočných poznámok obsahuje anglické vydanie pripravené Donaldom Lateinerom (Thucydides, The History of the Peloponnesian War – Thukidides, História Peloponézskej vojny, preložil Richard Crawley, upravil Donald Lateiner, Barnes & Noble Classics, 2006).

⁷¹ Persefona – dcéra bohyně plodnosti Deméter a manželka Háda. Podľa rozhodnutia Dia, časť roka trávi so svojim manželom a časť u svojej matky. Deméter s týmto manželstvom nesúhlasí, a preto v dobe keď je Persefona u svojho manžela, príroda prestane rodiť, nastáva jeseň a zima. Návrat Persefony k matke znamená príchod jari.

⁷² vesna – jar

⁷³ Bratia Zeus, Poseidón a Hádes si vládu nad svetom rozdelili takto: Zeus, ktorý je zároveň najvyšším bohom, vládne nad bleskom a nebesiami, Poseidón nad morami a Hádes nad ríšou mŕtvych, podsvetím.

⁷⁴ Polia bleskom požehnané, Elyzejské polia – časť Hádovej ríše, kde sú odmenené duše mŕtvych, ktorí viedli dobrý, statočný život. Nehodné duše sú potrestané v Tartare. Priemerné, neutrálne duše majú svoje miesto na Asfodelských lúkach. Z hľadiska etymológie „Elyzejské“ znamená zasiahnuté bleskom. Zeus, boh blesku a zároveň najvyšší boh zasiahol časť ríše mŕtvych svojim bleskom, táto časť sa stala, šťastnou, požehnanou.

Demokrat si z hĺbky duše.
Vládnuc ako občan prvý,
dobýval si mnohé súše,
nepriateľov mocných drvil.

Vyhrával si boje v poli.
V meste rástol um i krása.
Kvôli stavbe Akropoly
Delská liga⁷⁵ divila sa.

Vládca Atén obľúbený
nepodplatil nikto teba;
chválili ťa muž i, ťeny,
sirotám si dával chleba.

Majúc rešpekt svojho ľudu,
ty si mohol silou starou
schladiť kať dú drzosť hrdú,
upokojiť panikárov.“

„Bol som ozaj veľkým pánom
vraví stratég⁷⁶ píšuc správu.
Zanes môj list severanom,
otvorí sa, zaznie davu.“

Hádes svoju prilbu⁷⁷ čistí,
jeho oči zrána driemu.
Nenosieva hoci listy,
splní pranie najmilšiemu⁷⁸.

(Na ceste)

Ignorujúc všetky fámy,
kráča cestou nevidený,
V istej krajine pod Tatrami
ľud sa teší z novej meny.

⁷⁵ Delská liga – Liga gréckych, prevažne Iónskych štátov na boj proti Peržanom. Dominantnú úlohu v Delskej lige mala Atika. Pokladňa ligy, do ktorej prispievali jej členovia, bola v Apolónovom chráme na ostrove Délos, rodisku Apolóna. Aténčania časom zvýšili ročný poplatok, vybrali aj potom čo vojna s Peržanmi skončila. Peniaze využívali okrem vojenských cieľov aj k organizovaniu hier a výstavbe Akropoly.

⁷⁶ stratég – Aténčania každoročne volili desať generálov – stratégov. Šlo o najvyšších predstaviteľov štátu. Zrejme aj vďaka Periklovi sa pomenovanie stratég používa pre predvídavého človeka, ktorý plánuje a zvyčajne dosahuje svoje ciele.

⁷⁷ Hádes mal podľa gréckej mytológie prilbu neviditeľnosti.

⁷⁸ Periklovi

Tomu ľudu zaznú⁷⁹ slová
list keď bude bez pečate –
v Grécku múdrosť Periklova
pripravila doby zlaté.

(Ponad Dunaj)

Kupujúcich v novej róbe,
jarné vône nášho sadu,
most čo pilier nemá vôbec
zanecháva Hádes vzadu.⁸⁰

(Bratislava, Hviezdoslavovo námestie)

S kľudom čistí čepeľ meča
stanúc vprostred Bratislavy.
Jemne láme pevnú pečať.
Hlas Periklov z listu vraví:

„Trápil Slovač dlho nečas,
Lenť e tomu dnes tak nie je.
Dvojkříť, správy o tom svedčia,
pri európskych hviezdach veje⁸¹ .

Neholdujte pasivite
čiňte rýchlo s ambíciami.
Svoju šancu využi te,
nech je dvojkříť svetoznámy.

Pokarhajte z vašich brehov,
bez ambícií tých čo ťijú.
Napomeňte pomalého,
nech zas napne svoju šiju.

Potiahnite svorne oje,
s neprestajnou značnou snahou.
Veľkosť podľa mienky mojej
jednotlivca predčí blaho.

⁷⁹ zaznú – zaznejú

⁸⁰ Kráča okolo Auparku, cez sad Janka Kráľa a Nový most. Trasa je teda podobná ako v básni Ponad Dunaj, len vedie opačným smerom. Tak ako je báseň Ponad Dunaj most medzi minulosťou a prítomnosťou, táto báseň je most medzi prítomnosťou a budúcnosťou.

⁸¹ dvojkříž pri európskych hviezdach veje – štátne inštitúcie mávajú vyvesenú vlajku Slovenska a Európskej únie. Obe vlajky sú niekedy vyvesené aj pred Slovenským národným divadlom v Bratislave.

Čiňte s vôľou, nereptajte,
nepýtajte naspäť dane;
nepatríte k slabej fajte –
tá si rada hovie v hane.

Majte v úcte úspech veľký,
či je vedca, generála;
tvorcu maľby, knihy, znelky;
tanečníka v lesklých sálach.

Dodrť ujte tieto rady
v svojom krásnom, mladom štáte.
Kvitnúť budú vaše sady;
svitnú opäť vám dni zlaté.“

[21] Deti Slávy

Korytom tečie váť ska voda dravá;
na Chopku stojí naša matka Sláva.
Vo hviezdosiatom odetá je rúchu.
Zo slobodienky raduje sa v duchu.

Vraveli mnohí, ť e je Sláve amen.
No ona ť ije, striasla mlynský kameň.
Dnes hľadia jasnozrivé matky oči
pod Tatry. Mnohých našich ona zočí.

Však iných niet tu. Kde ste deti Slávy?
Či krajan ocel' pensylvánsku taví?
Ste azda v Minesotskej divočine?
Hľadáte pravdu v portugalskom víne?

Kde krásne hlávky vaše nocou driemu?
Či spíte v internátoch Birminghamu?
Vydajú zlato brehy Albiónu⁸²?
Dubisko mocné či vám dalo tôňu?

Vzdych pyšný z hrude matky Slávy letí.
Som na vás hrdá cestujúce deti.
V diaľ choďte za bohatstvom, slávou sveta.
Nech dozrú pre vás plnosladké letá.

Snáď dobijete svetské šťastie, ale
tieť môť u priniesť neuh sveta diale;
len prídte, oboje sa mocným stáva.
Vás v náruč privinie si matka Sláva.

Bratislava, jún 2009

Martin Slaviboj Ružička

⁸² Albiónu – Anglicka

Príloha 1 – Komentáre k básni 11, Ponad Dunaj

V básni sú použité odkazy k viacerým systémom a stopám (časomiera, jamb, daktyl). Pre podrobné vysvetlenie pozri Štraus, F., 2007: Poézia a verš (Verzologické praktikum). Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov, Bratislava, 2007.

Básne Jarná Pieseň, Duma Bratislavská, Kykymora a cyklus Letorosty sú zverejnené na <http://zlatyfond.sme.sk>.

Hatali páni Dunaj márne,

Podobne ako v básni Janka Kráľa Duma Bratislavská je Dunaj metaforou pre slovenský národ.

vzbudili národ piesne jarné.

Na jar roku 1949, v dobe keď bojovali slovenskí dobrovoľníci pod vedením štúrovcov, napísal Janko Kráľ básneň Jarná pieseň, v ktorej vyzýva k boju za slobodu. Množné číslo vyjadruje, že verš sa netýka len básne Jarná pieseň, ale aj ostatných básní Štúrovej a následne Vajanského generácie.

Slobodne orly Tatier hniezdia.

Orol Tatranský bola príloha novín vydávaných Ľudovítom Štúrom. Tu dostávali priestor mladí básnici. V básni Ponad Dunaj sú orly Tatier metaforou pre Slovákov.

Hľa dvojkríž pri únie hviezdach.

Vlajky Slovenska a Európskej únie.

*Tu, na námestí Hviezdoslava,
sa servíruje jemná káva.
Pred hlavnou bránou Carltonu
cítíme sviežu jarnú vôňu.*

Ústrednou dejovou myšlienkou básne Ponad Dunaj je cesta z Hviezdoslavovho námestia, cez Nový most do Sadu Janka Kráľa. Uvedené štvorveršie opisuje východiskovú pozíciu. Nachádza sa neďaleko sochy Pavla Országha Hviezdoslava, ktorý s perom v ruke skladá básneň.

*Pri práci vidno majstra pera,
snád' zvitok zdobí časomiera.*

Časomiera je systém založený na pravidelnom striedaní dlhých a krátkych dôb. Slovenčina má predpoklady pre použitie časomieri, jej použitie však nie je prirodzené. Hviezdoslav však písal aj časomierou.

*No možno skladá jamb či daktyl,
žiaľ nepoznáme presné fakty.*

V slovenčine je prízvuk štandardne na prvej slabike. Sylabotonický systém, ktorý Hviezdoslav často používal, je charakteristický nielen zhodou v počte slabík, ale aj pravidelným striedaním prízvukov a neprízvukov. Stopa je najmenšia jednotka systému. V slovenčine sa používajú tieto stopy: trochej, daktyl a jamb.

Trochej – 1 prízvučná doba, 1 neprízvučná. Pre trochej sú typické dvojslabičné slová.

Daktyl – 1 prízvučná doba, 2 neprízvučné. Pre daktyl sú typické trojslabičné slová.

Jamb – 1 neprízvučná doba, 1 prízvučná. Keďže v slovenčine je prízvuk na prvej slabike, na začiatku verša býva jednoslabičné slovo. V Slovenčine je však prípustné použiť na začiatku verša trojslabičné slovo namiesto jednoslabičného a dvojslabičného.

*„Ťa zdoobil talent Horácia,
vždy pevná bola tvoja šija.*

Pred Hviezdoslavovou sochou. Prítomnosť sochy umožňuje prehovoriť k básnikovi.

Horácius bol rímsky básnik. Hviezdoslav svojou tvorbou dokázal, že slovenčina je plnohodnotný jazyk a dajú sa v nej použiť rozmanité systémy a jazykové prostriedky.

*Pridobre znal si ľudské muky.
Zdobila teba sviežosť lúky.
Mohutná hora z veršov dýcha.“*

Hviezdoslav vynikal nielen rozmanitou paletou štylistických prostriedkov, ale aj bohatým výberom tém.

Už doprajme mu teraz ticha.

Porovnaj tretiu báseň v cykle Letorosty I. Tento verš je rozchodom s Hviezdoslavom.

*Kráčajme d'alej s pevnou vierou,
tým naším mostom bez pilierov.*

Nový most naozaj nemá piliere. Technologické riešenie ocenil aj R. P. Feynman, držiteľ Nobelovej ceny za fyziku v roku 1965 (Pišút, J., 1990: Doslov k dielu Feynman, R., P., Leighton, R., 1990: To nemyslíte vážne, pán Feynman! Obzor Bratislava, s. 331).

*Sprav teraz hlavou pohyb malý,
Čože to vidno vľavo v diali?*

Už krátko po výstupe na most je možné zahliadnuť časť Vajanského nábregia.

*Nábregie pána Vajanského,
hrdinu rodu slovenského.
S cisárskym vojskom tiahol k moru,
tam v boji skolil Kykymoru.*

Kykymora bola slovanská bohyňa utrpenia. Údajne sala ľuďom z hrude krvi. Vyskytuje sa v tvorbe Sládkoviča a neskôr aj Vajanského, jej modla bola škaredá a hrôzostrašná. U Vajanského je Kykymora symbolom odnáródňovania.

Svetozár Hurban-Vajanský bol povoláný ako vojak do cisárskej armády a následne sa podieľal na okupácii Bosny. Táto cesta ho inšpirovala k vytvoreniu zbierky „Tatry a more“. V časti sny sa ako druhá nachádza báseň Kykymora, básnik v nej príšeru zahubil. Symboliku z básne preniesol Vajanský aj do skutočného života; bol ústrednou postavou národného života, neúnavne bojoval proti odnáródňovaniu a prebúdzaľ národné čítanie. Zomrel dva roky pre zánikom Rakúsko-Uhorskej monarchie.

*Vajanský spolu s Hviezdoslavom
záľubu mali v jambe dravom.
Tak našiel domov pod Tatrami,
verš divý, krásny, svetoznámy.*

Vajanský a Hviezdoslav často využívali jambickú stopu. Jamb nie je pre slovenčinu typický, inšpirovala ich antická poézia. V prvej časti básne Trochej a jamb (Štraus, 2007, s. 208) sa Vajanský zamýšľa nad účinkami týchto veršov pričom vyzdvihuje divosť, prudkosť a nespútanosť jambu.

*Ó prenádherné našej reči,
to zlaté puto vaše svedčí.*

V druhej časti básne Trochej a jamb sa Vajanský (Štraus, 2007) zamýšľa nad poéziou jeho a Štúrovej generácie. Štúrovci písali sylabickým veršom, teda veršom kde sa zhoduje počet slabík. Vajanský a Hviezdoslav však začali používať sylabotonický systém, to znamená, že okrem zhodného počtu slabík dodržia aj pravidelné striedanie prízvuchných a neprízvuchných dôb. „Zlaté puto“, ktoré zmieňuje Vajanský v básni Trochej a jamb, predstavuje sylabotonický systém.

*My taktiež verše zaviazeme,
nech vstanú sily tejto zeme.*

Výzva k používaniu sylabotonického systému.

*Ideme našou cestou d'alej,
za mostom rastie Kráľ'a alej.*

Za novým mostom, na druhom brehu sa nachádza sad Janka Kráľ'a, ktorý bol pomenovaný po najrevolučnejšom básnikovi Štúrovej generácie.

*Povestný Dunaj tečie dolu.
Či máme všetci pevnú vôľu?*

Doslovne aj prenesene. Cesta vedie ponad Dunaj; tento verš však nadväzuje na báseň Janka Kráľ'a „Duma Bratislavská“, kde je Dunaj metaforou pre Slovenský národ.

Sme ozaj zástup na mohyle?

V roku 1848 sa uskutočnili prvé výpravy Štúrovcov. Janko Kráľ bol v tej dobe väznený, takže sa ich nemohol zúčastniť. Na jar 1849 však pôsobil ako kapitán zboru dobrovoľníkov, vtedy napísal báseň „Jarná pieseň“, v ktorej vyjadruje ľútosť nad padlými bojovníkmi, no zároveň predpovedá úspech nových oddielov: „Pohynuli naši bratia za to meno skazou – ale z mohýl ich vychodia zástupy víťazov“. Slovenskí dobrovoľníci neboli úspešní, báseň má

ale aj nadčasový význam – stále sa čakalo na generáciu, ktorá oslobodí slovenský národ.

*Či bolo všetkým našim milé,
že národ získal voľnosť alky?*

Alka je morský vták. Verše sa týkajú prelomu rokov 1992, 1993.

Čo ukrývate svetské dialky?

*Pšť! Stíšme naše pochybnosti,
a budme chvíľu plný cnosti.
Ved' pridlho sa Slovač bála,
dnes potešíme nášho Kráľa.*

Na konci mosta. Veľké písmeno v slove „Kráľa“ signalizuje že verš sa týka básnika romantizmu.

„Čuj Janko našu pieseň jarnú,

Pred sochou Janka Kráľa. Prítomnosť sochy umožňuje prehovoriť k básnikovi.

Báseň „Ponad Dunaj“ vznikla na jar roku 2009 teda presne 160 rokov po vzniku básne Jarná pieseň.

odkľiali my sme vážsku pannu.

Reakcia na báseň „Zakliata panna vo Váhu a divný Janko“. Hlavný hrdina, ktorý nesie mnohé povahové črty Janka Kráľa, zahynul pri pokuse zachrániť zakliatu pannu. V básni Ponad Dunaj je vážska panna symbolom slovenského národa. Paralela so Štúrovskou generáciou vychádza – v súčasnosti je situácia slovenského národa priaznivá.

*Zazneli o nás chváli samé,
vítazne z mohýl vychádzame.“*

Napriek predchádzajúcim pochybnostiam sa hlásia k tomu, že sú zástup víťazov, ktorý vzišiel z mohýl Štúrovcov a slovenských dobrovoľníkov.

Už prešli časy divných Jankov.

Tento verš je rozchodom s Jankom Kráľom.

Nech vážska panna zrovná manko!

Podľa básne „Zakliata panna vo Váhu a divný Janko“ malo byť odmenou pre toho, čo vyslobodí zakliatu vážsku pannu striebro a zlato. Verš taktiež vyjadruje prístup súčasnej generácie.

Zároveň vychádza paralela medzi vážskou pannou a slovenským národom – sloboda nám dáva nové možnosti.

*Tak pod'me d'alej, dnešné esá
za striebrom, zlatom vydáme sa.*

Prešli svojou cestou: doslovne aj prenesene. V prenesenom význame je báseň „Ponad Dunaj“ mostom cez minulosť, spája a približuje minulosť so súčasnosťou, posledné verše zároveň nabádajú k aktivite.

Príloha 2 – Poznámky k menu

Martin – občianske meno. Meno je rímskeho pôvodu, znamená bojovný, zasvätený Marsovi. Ares, v Ríme známy ako Mars, bol bohom vojny.

Slaviboj – meno slovanského pôvodu, znamená „slávici boj“. Toto meno je zvolené, voľba je v súlade s charakterom zbierky, v ktorej sa často vyskytuje súperenie ako aj odkazy k slovanskej a antickej mytológii. Meno Martin zastupuje antické prvky, meno Slaviboj slovanské.

Ružička – priezvisko slovanského pôvodu.

Príloha 3 – Göteborská schéma

Zbierka Zlaté dni má 21 básní je tomu tak z nasledovných dôvodov:

1. Čísla 3 a 7 sú považované za šťastné, súčin 21 by mal ich šťastie znásobiť.
2. V Göteborskom finále nastúpilo 21 hráčov. Každý z nich si plnil svoju úlohu, vytvorili jednoliaty celok. Göteborskú schému nasleduje aj táto zbierka: každá z básní dáva zmysel sama o sebe, zároveň však dotvára celok.

Príloha 4 – Web stránky k Veľkej Morave

http://en.wikipedia.org/wiki/Aribo_of_Austria

[http://sk.wikipedia.org/wiki/Sv%C3%A4topluk_\(knie%C5%BEa\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Sv%C3%A4topluk_(knie%C5%BEa))

http://sk.wikipedia.org/wiki/Ve%C4%BEk%C3%A1_Morava

([http://sk.wikipedia.org/wiki/Arnulf_\(V%C3%BDchodofransk%C3%A1_r%C3%AD%C5%A1a\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Arnulf_(V%C3%BDchodofransk%C3%A1_r%C3%AD%C5%A1a)))

http://en.wikipedia.org/wiki/Svatopluk_I

Príloha 5 – Web stránky týkajúce sa Matúša Čáka

<http://www.e-stredovek.cz/view.php?cisloclanku=2008020003>

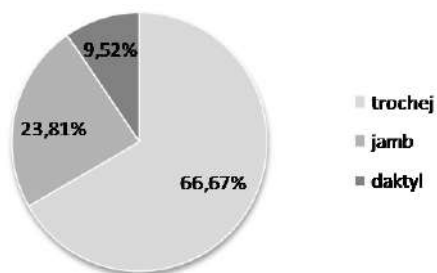
<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=59036>

http://sk.wikipedia.org/wiki/Mat%C3%BA%C5%A1_%C4%8C%C3%A1k_Tren%C4%8Diansky

Príloha 6 – Stopy a rýmy

Pre každú báseň sa v nižšie uvedenej tabuľke nachádza stopa, rým a počet slabík vo verši.

Por. číslo	Názov	Stopa	Rým	Počet slabík vo verši
1	Karavána	trochej	aabb	8
2	Vogastisburg	trochej	aabb	8
3	Wilhelm a Engelschalk	trochej	aabcbc	8
4	Svätoplukova ríša	trochej	abba	8
5	Matúš Čák	daktyl	abab	6; 9
6	Krupina	trochej	aabb	8
7	Banská Štiavnica	trochej	abab	8
8	Matej Kornel Hell	trochej	aabb	8
9	Jozef Karol Hell	jamb	abab	9
10	Ján Andrej Segner	trochej	abab	8; 6
11	Ponad Dunaj	jamb	aabb	9
12	Aurel Stodola	trochej	abba	8
13	Šefan Banič	trochej	aabb	8
14	Prvé zlato	jamb	aabb	9
15	Göteborg	trochej	aabb	8
16	Blažené Ostrovy	daktyl	abab	6
17	Zeus a Aténa	jamb	aabb	9
18	Zlatá rieka	trochej	abacbc	8
19	Dominik a Dominika	trochej	abbacc	8
20	Štvrtá reč	trochej	abab	8
21	Deti Slávy	jamb	aabb	11

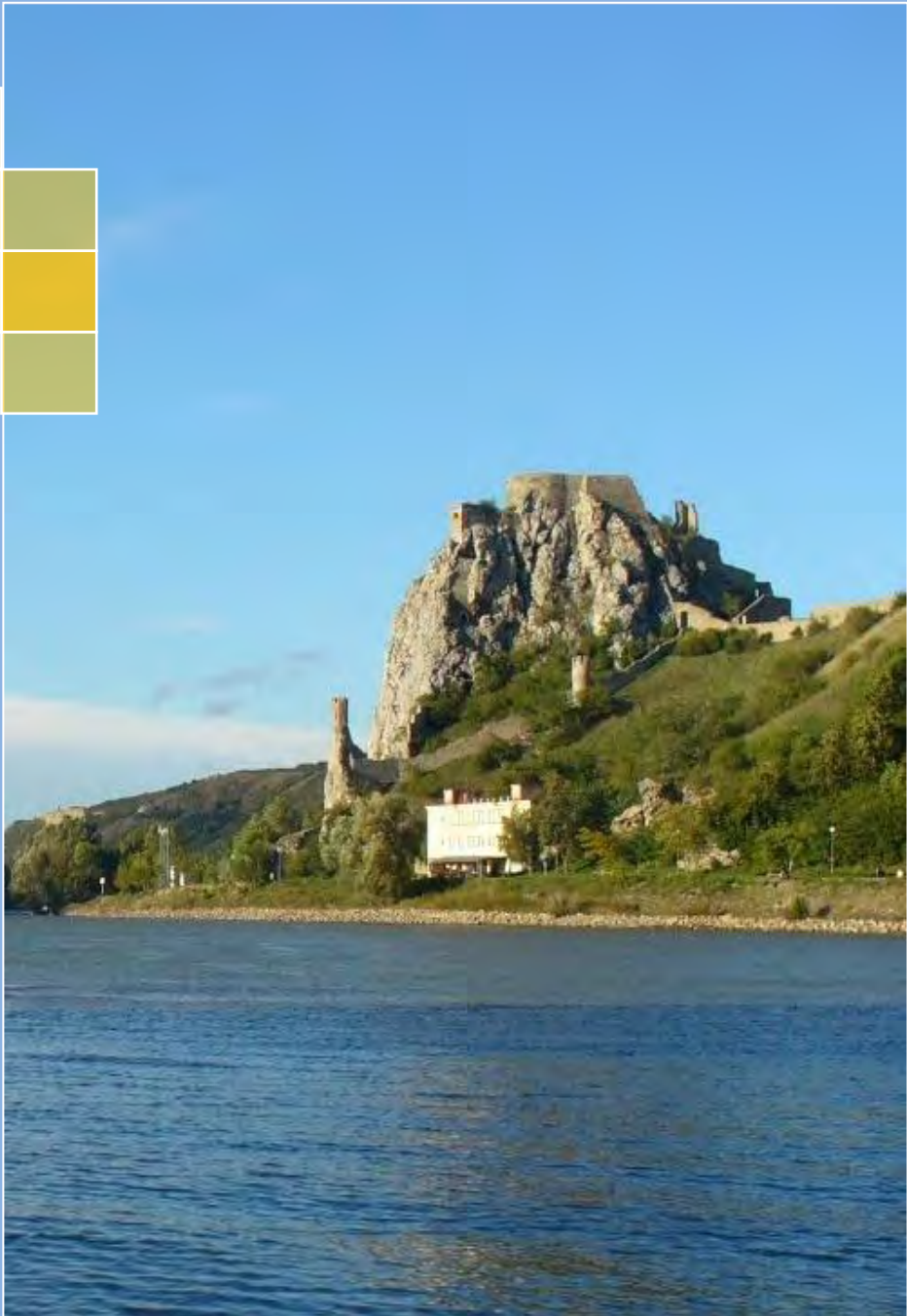
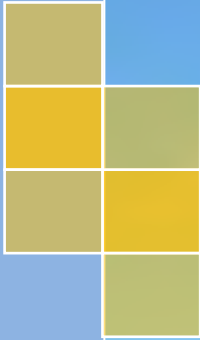

Príloha 7 – Kontakty

Zbierka je voľne dostupná na stránke <http://www.zlatedni.com>.
Na tejto stránke sú uvedené ďalšie kontakty.

Obsah

[1]	Karavána	4
[2]	Vogastisburg	5
[3]	Wilhelm a Engelschalk	7
[4]	Svätoplukova ríša	9
[5]	Matúš Čák	11
[6]	Krupina	12
[7]	Banská Štiavnica	13
[8]	Matej Kornel Hell	15
[9]	Jozef Karol Hell	16
[10]	Ján Andrej Segner	17
[11]	Ponad Dunaj	18
[12]	Aurel Stodola	20
[13]	Štefan Banič	21
[14]	Prvé zlato	22
[15]	Göteborg	23
[16]	Blažené ostrovy	28
[17]	Zeus a Aténa	30
[18]	Zlatá rieka	31
[19]	Dominik a Dominika	32
[20]	Štvrtá reč	34
[21]	Deti Slávy	38
	Príloha 1 – Komentár k básni [11] Ponad Dunaj	40
	Príloha 2 – Poznámky k menu	46
	Príloha 3 – Göteborgská schéma	46
	Príloha 4 – Web stránky k Veľkej Morave	46
	Príloha 5 – Web stránky týkajúce sa Matúša Čáka	46
	Príloha 6 – Stopy a rýmy	47
	Príloha 7 – Kontakty	47

**Čuj Janko našu pieseň jarnú,
odkliali my sme vážsku pannu.**

9 788097 020545 >

ISBN 978-80-970205-4-5

